

Nr 2

Av herrar Ohlin och Heckscher, angående utlandssvenskarnas rösträtt.

(Lika lydande med motion nr 3 i Första kammaren)

I sitt radiotal till utlandssvenskarna den 25 december 1963 yttrade utrikesminister Torsten Nilsson bl. a.:

Nu för tiden är våra utlandssvenskar av annan typ än förr. De far ut för att arbeta i sjöfartens eller exportens tjänst. Eller som missionärer, FN-soldater, läkare och tekniker i utvecklingsländerna. Men skillnaden är att de nya utlandssvenskarna har kvar kontakten med hemlandet på ett mycket direktare sätt än emigranterna. Flyget går fort, breven kommer snart och radiobudskapen ännu snabbare. Svenskarna far inte bort från sitt land utan är fortfarande med som en levande del av utvecklingen hemma. Den internationella insats utlandssvenskarna gör i dag är också en del av vår egen utveckling och hjälper oss hemma att känna sambandet med länderna runtom i världen. Dessa band känns och omfattas av bredare befolkningslager här hemma än någonsin tidigare. — — —

I ett samhälle som vårt spelar den enskilda människans insatser en stor roll. Vi har rum för den rollen. Och vi behöver den. Det gäller också för Er utlandssvenskar, kanske i särskilt hög grad. Vi är bara sju och en halv miljoner hemma och ett eller två hundratusen utomlands. Många utlänningar träffar kanske bara en svensk under sitt liv. Den kontakten kan bli den enda direkta erfarenhet av Sverige de får. Därför får den enskilde utlandssvensken möjlighet att göra en viktig insats för den bild av Sverige man gör sig på många håll. Den insatsen kan inte ersättas.

Det kan inte råda någon tvekan om att denna bedömning av utlandssvenskarnas insats är helt riktig. Särskilt i betraktande av de internationella förbindelsernas ökade betydelse måste det numera stå klart för envar, att svenska insatser utomlands på intet sätt kan anses mindre värdefulla för det svenska samhället än de som äger rum inom landets gränser.

Trots att så är förhållandet, saknar utlandssvenskarna alltså en grundläggande medborgerlig rättighet: rösträtten. Denna diskriminering står när det gäller val till andra kammaren i strid mot grundlagarnas ordalydelse. I riksdagsordningen § 16 föreskrives uttryckligen: »Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjuugoett års ålder. Valrätt må dock ej utövas av den som står under förmyndarskap.» Den ursprungliga bestämmelse, varigenom som förutsättning för rösträtt angavs bosättning (mantalsskrivning), upphävdes 1909. Att bestämmelserna i vallagen inte står i överensstämmel-

se härmed rubbar givetvis icke giltigheten av grundlagens föreskrift, att valrätt under de angivna förutsättningarna tillkommer *envar man och kvinna*, som är svensk undersåte (medborgare).

Det är under dessa omständigheter naturligt, att frågan gång efter annan väckts i riksdagen. Sålunda har motioner i ämnet bl. a. behandlats vid 1953, 1954, 1958 och 1960 års riksdagar, varjämte flera interpellationsdebatter ägt rum, senast i november 1963. Under senare tid har knappast några delade meningar framträtt i själva principfrågan. Vid beslut den 29 augusti 1958 om förstärkning av 1955 års valutaredning förklarade sig chefen för justitiedepartementet finna det angeläget, att frågan snarast bringades till en lösning. Detta yttrande återropades av konstitutionsutskottet vid 1958 års B-riksdag (utlåtande nr B 4). I utlåtande 1960 (nr 17) yttrade konstitutionsutskottet bl. a., att det enligt dess mening varit önskvärt att frågan bringats till sin lösning redan med avseende å innevarande — alltså 1960 — års andrakammarval. I interpellationssvar i första kammaren den 26 oktober 1960 ställde chefen för justitiedepartementet i utsikt att proposition skulle framläggas vid 1961 års höstsession, så att nya bestämmelser skulle kunna tillämpas vid 1962 års kommunalval. I interpellationssvar i andra kammaren den 28 november 1961 ställde han i utsikt att de skulle kunna tillämpas vid 1964 års andrakammarval. I interpellationssvar den 15 november 1963 ställde han emellertid frågan ytterligare på framtiden: en ny utredningsman hade tillkallats i januari 1963. Enligt vad som inhämtats har denne på hösten samma år fått tillfälle att börja arbeta med frågan.

Det enda skäl, som under tio års diskussioner anförts mot en lösning, är sålunda att utredningsarbetet ännu icke lett till något i alla delar helt tillfredsställande resultat. Under sådana omständigheter kan det visserligen måhända vara motiverat att icke slutgiltigt ta ställning till frågan hur den tekniska lösningen av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt skall vara beskaffad. Däremot får omständigheter av detta slag icke hindra, att dessa svenska medborgare redan vid 1964 års andrakammarval får utöva den rösträtt, som enligt grundlagen tillkommer dem. En provisorisk lagstiftning med en giltighetstid som är tillräcklig för att utredningsarbetet härunder skall hinna slutföras bör därför genomföras.

Underlag för en sådan lagstiftning saknas icke. I 1958 års riksdagsmotion, som innehöll förslag till lagtext, förordades ett anmälningsförfarande som underlag för rösträttens utövning. Samma förslag återkom i 1960 års motion och — med en mindre ändring — i reservation till konstitutionsutskottets utlåtande nämnda år. 1955 års valutaredning anslöt sig i sitt 1962 avgivna betänkande (SOU 1962: 19) till samma grundtanke. Detta förfaringsätt har även den fördelen, att den röstberättigades intresse av att bevara sin anknytning till hemlandet särskilt starkt framträder. En ytterligare garanti i detta hänseende skapas, om rösträtten därutöver kan knytas till innehav av gällande svenskt pass.

Valutredningens majoritet föreslog, att rösträtten skulle begränsas till den som varit mantalsskriven i riket för något av de närmast föregående fem åren. Mot denna inskränkning reserverade sig tre av utredningens fem ledamöter, ehuru med olika yttranden. Bakom förslaget stod sålunda egentligen endast ordföranden samt ytterligare en ledamot. Det synes också omöjligt att i riksdagsordningen finna någon grund för en sådan begränsning av rösträtten, vilken icke heller torde ha särskilt stor praktisk betydelse.

Såväl i de nyss nämnda riksdagsmotionerna som i valutredningens betänkande förutsattes, att vederbörande skulle upptagas i röstlängden för det valdistrikt, inom vilket han senast varit mantalsskriven. Detta synes också vara den principiellt riktiga lösningen. Det är tänkbart att vissa särskilda åtgärder måste vidtagas för att möjliggöra dess tillämpning redan vid 1964 års andrakammarval. Sålunda bör anmälan om upptagande i röstlängden ingivas antingen till den myndighet, som utfärdat den sökandes pass eller annan därmed jämförlig legitimationshandling, eller till svensk beskickning eller svenskt konsulat utomlands för vidare befordran till denna länsstyrelse. På länsstyrelsen skall sedermera ankomma att fastställa, i vilket valdistrikt den sökande skall upptagas i röstlängden.

Valutredningen föreslog, att anmälan om upptagande i röstlängden skulle vara ingiven före den 30 april det år då röstlängden upprättas. Med hänsyn till den tidsnöd, som även under förutsättning av snabb riksdagsbehandling kan väntas uppkomma vid de nya bestämmelsernas tillämpning, synes denna regel icke böra ingå i den föreslagna provisoriska lagstiftningen. I stället bör föreskrivas, att anmälan skall vara ingiven före den 10 juni ifrågavarande år.

Vad slutligen beträffar den provisoriska lagstiftningens giltighetstid bör framhållas, att denna bör göras tillräckligt lång för att erforderligt utredningsarbete för frågans slutliga lösning under alla omständigheter skall kunna genomföras innan den löper ut. Med hänsyn till hittills gjorda erfarenheter i detta hänseende föreslås därför, att den får omfatta tiden t. o. m. 1968 års ordinarie andrakammarval. Skulle en slutlig lösning dessförinnan kunna äga rum, möter det givetvis intet hinder att i samband därmed upphäva de provisoriska bestämmelserna.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

lag om ändring av 38, 39 och 42 §§ lagen om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 38, 39 och 42 §§ lagen om val till riksdagen skola erhålla följande ändrade lydelse.

38 §.

1. Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjuuguett år.

2. I röstlängd skall jämväl, efter därom hos länsstyrelsen (i Stockholm hos överståthållarämbetet) skriftligen gjord anmälan, som inkommit till länsstyrelsen (överståthållarämbetet) senast den 10 juni ifrågavarande år, upptagas svensk medborgare, som tidigare varit här i riket mantalsskriven men som sedermera på grund av vistelse å utrikes ort icke blivit upptagen i mantalslängd; dock att vad sålunda stadgas må gälla allenast den, som under nästföregående kalenderår uppnått tjuuguett år, som innehar giltigt svenskt pass eller annan därmed jämförlig legitimationshandling och som ej tillika är utländsk medborgare och ej heller av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig.

I anmälan, som avses i första stycket av detta moment, skall den, som önskar bli upptagen i röstlängden, ange den myndighet som utfärdat för honom gällande svenskt pass eller annan därmed jämförlig legitimationshandling samt datum och nummer å passet eller legitimationshandlingen samt teckna försäkran på heder och samvete, att han är svensk medborgare och ej tillika innehar utländskt medborgarskap, samt att han icke av svensk eller utländsk myndighet förklarats omyndig.

Om innehållet av anmälan i övrigt samt om den myndighet, till vilken denna skall ingivas, stadgar Konungen.

39 §.

Senast den 30 juni skall röstlängd ävensom sådan till länsstyrelsen inkommen anmälan, som avses i 38 § 2 mom., vara avsend eller avlämnad för landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten.

Envar, som — — — avskrift därav.

42 §.

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller har någon, som ingivit anmälan enligt 38 § 2 mom., ej upptagits i röstlängden, eller anser någon att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade

och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande eller magistraten sist den 18 juli.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk Författningssamling och gäller in- till utgången av år 1968.

Stockholm den 15 januari 1964

Bertil Ohlin

Gunnar Heckscher